

CONEIXEMENT DEL MEDI PROPER

Sant Pol i la Guerra de Successió

SANT POL, QUINA HORA ÉS?

“L’hora de recuperar les llibertats”

INTRODUCCIÓ

La **primera meitat del segle XVIII** es caracteritza per una complicada situació política marcada per la necessitat d'establir pactes i aliances.

Les lluites dinàstiques, el poder dels imperis francès i austríac, la necessitat d'establir el domini de les noves rutes del comerç ... **porten a Europa a guerres sense fi.**

En **morir sense descendència** Carles II, l'Encantat, l'any 1700, va ser anomenat hereu el príncep "Felip Vè", nét de Lluís XIV de França".

Aquesta sorprenent decisió va provocar d'immediat la **guerra entre les grans potències d'Europa**

Diversos països maldaven per **dirigir el món**, per **consolidar estats forts i centralistes** com França o d'altres més descentralitzats com Àustria.

Catalunya no podia ser-ne una excepció i calia que prengués partit per alguna d'aquestes grans potències i, com no podia ser d'altra manera, es posicionava a favor d'un estat més dinàmic i descentralitzat, respectuós per la seva història i la seva llengua, curós de les seves institucions ... que representava l'arxiduc Carles d'Àustria.

Així és com va començar la Guerra de Successió, amb tropes angleses i austríaques, favorables a Carles III, lluitant contra tropes franceses i castellanques donant suport a Felip Vè.

La Guerra de Successió va ser sostinguda, d'una banda, per **la coalició d'Anglaterra, Holanda, Àustria i Portugal**, que feren costat al pretendent austríac, i d'altra per **França** que es posà al costat de Felip de Borbó.

A Espanya, Castella es va mantenir fidel a la dinastia borbònica però el regne d'Aragó -el Principat de Catalunya, el País Valencià, l'Aragó i les Balears – va donar suport a la candidatura de l'arxiduc Carles d'Àustria.

La successió a la corona espanyola, que havia començat com **un conflicte internacional, es transformava així en una guerra civil.**

Catalunya i les Balears resistien però, un fet extern com la mort de l'emperador Josep I - germà de l'arxiduc Carles- l'obligà a heretar l'imperi.

En heretar Carles la corona imperial, i davant la possibilitat de reconstruir l'imperi de Carles V, **Anglaterra canvià radicalment d'actitud:** abandonà a l'arxiduc i a Catalunya i **a canvi de rebre Gibraltar i Menorca.**

El Tractat d'Utrecht (1713) va segellar la pau entre les potències bel·ligerants, i Felip Vè es va consolidar com a rei d'Espanya.

Catalunya restava sola davant l'enorme potencial bèl·lic de l'exèrcit borbònic però estava decidida a resistir. **L'11 de setembre de 1714**, després de tretze mesos de setge, **la ciutat de Barcelona queia en mans de l'exèrcit francès.**

Les conseqüències

La nova organització política, territorial i fiscal dels Borbons a Catalunya fou recollida en el **Decret de Nova Planta**, promulgat per Felip Vè l'any 1716.

El Decret recollia:

Noves estructures del Principat de Catalunya

Dissolució de les institucions catalanes (Corts, Generalitat i Consell de Cent).

Construcció d'una **ciutadella militar a Barcelona.**

Manteniment d'un **exèrcit d'ocupació** permanent.

Implantació d'un **nou tribut.**

Designació dels **càrrecs polítics entre els addictes** als borbons.

Abolició progressiva de la llengua catalana en àmbits com l'ensenyament, l'administració i la cultura.

Tancament de les universitats de Barcelona, Lleida, Girona, Tarragona i Vic i creació la de Cervera.

La Guerra de Successió a Sant Pol

1713

Durant el període comprès entre el 9 d'agost i el 5 d'octubre es duen a terme nombroses accions per a aconseguir l'aixecament del país contra les tropes borbòniques i la reorganització de les forces austriacistes a l'interior del país.

Les forces catalanes aconsegueixen reclutar més de cinc mil voluntaris que consoliden la resistència però són incapaces d'atrapar a Berwick .

1714

Gener

Gairebé tot Catalunya, ocupada pels borbons, s'aixeca al crit de «**Via fora lladres!**» i es sotmesa a sang i foc.

16 de gener

Sant Pol cau en mans dels francesos.

25/26 de gener

L'expedició militar, que havia sortit del setge de Barcelona amb l'objectiu inicial d'ocupar Mataró, es va suspendre quan els serveis d'espionatge catalans, advertits per Marianna de Copons, van saber que la guarnició de Mataró havia estat alertada i esperava l'atac.

Fracassada l'operació de desembarcar a Mataró, el coronel Amill arribà fins a la Marina de Llevant.

Les tropes embarcades no van desmobilitzar-se i van anar costa amunt, fins passar Arenys.

Des de Barcelona un gran nombre d'unitats catalanes atacaven diversos sectors de Catalunya per tal de mantenir la iniciativa, desmoralitzar l'enemic i evitar les quinzenades (contribucions de les tropes borbòniques).

30 de gener.

Els 400 fusellers d'Amill desembarcaren entre Arenys i Canet a les cinc de la tarda del dia 30 de gener, probablement a la platja del Cavaíó.

L'arribada - que segons diu el mateix Amill no va aixecar grans passions - va servir per a mobilitzar les forces i tornar a guanyar Sant Pol (indret marítim clau per garantir el subministrament de Barcelona). Començaven quinze dies de combats continuats entre les forces del coronel Amill i les tropes borbòniques establertes a Mataró.

Així ho explicava per carta als Consellers de Barcelona des de Sant Pol:

"El dia trenta a les cinc de la tarda amb poca diferència arribàrem a prendre terra trobant a la gent d'allí bastant alborotada, desembarcant sense la menys intromissió entre Canet i Arenys. El sometent no ha pres les armes tal com ens pensàvem, només alguns més senyalats, no ha sigut com es voceava per aquesta ciutat desconfiant molts de la meua arribada, no obstant van acudint gent no dubtant de que si hi ha medis, a fi de no atropellar el país, anirà prenent cos la importància de l'empresa" (transcrit literalment)

Aquell mes de gener, hi havia fonamentades esperances que podien canviar les tornes de la guerra. El setge de Barcelona no havia aconseguit els resultats militars esperats i, per desesperació de Felip V, la ciutat resistia. A la resta del país la presència de les tropes borbòniques i la pressió fiscal, imposades per pagar l'exercit ocupant - el cobrament de les anomenades quizenades- , havien aixecat nombroses revoltes i nombrosos grups armats lluitaven amb l'exèrcit català que es desplaçava per l'anomenat front exterior.

Després de desembarcar envià a Barcelona una barca carregada d'arròs, blat i llegum, sota les ordres d'un tinent del regiment, que donà notícia del desembarcament i dels nombrosos paisans que havien acudit a rebre'ls disposats a recolzar les accions que fossin necessàries contra les tropes borbòniques.

Mataró, amb un nombre important de famílies nobles favorables a la causa borbònica que havien fugit de Barcelona, era la ciutat que servia de magatzem general per les tropes que assetjaven la ciutat comtal.

31 de gener

Immediatament, reforçat amb un considerable nombre de paisans, rendí la guarnició borbònica de Sant Pol fent presoners a 88 soldats.

Immediatament fortificà Sant Pol i, amb l'ajut de les forces d'Esteve de la Creu, derrotà als francesos a Sant Iscle.

Dels fets n'informà, per carta, al Marquès del Poal, envià més barques amb queviures i confirmà que molts paisans estaven prenent les armes per tot el Maresme

Amb la col·laboració d'alguns santpolencs com Francesc Puig, Pere Villar i Josep Casas s'instal·là al poble per fer front a l'atac de les tropes acampades a Calella.

En una nova missiva als Consellers de Barcelona, Amill, on explica els detalls de l'operació, l'escassa resistència del sometent francès i la necessitat de capturar les naus que passen per Mataró per assegurar un camí fàcil a la capital. La població de Sant Pol resta fortificada i amb cent homes que la protegeixen

Així veia la guerra un pagès de Santa Susanna:

“Loego que arribaven en dites viles, feien fer estaques i se tapaven i fortificaven dintre les viles. I, després, quan anaven succeint algunes coses que feien los voluntaris, se fortificaven a les esglésies, amb moltes estacades i coses que feien, tot a gastos del comuns”. Veig la cosa tan malparada com mai. La gent veig molt afligida. Nostre Senyor se vulla apiadar de nosaltres. Amén.”

“No obstant lo que tinc ponderat fins ací, ara ve lo pitjor. Les estratagemes que passen, no crec que los qui vindran les sàpiguen ponderar. (...)

La persecució que han tingut los destacaments de castellans i francesos contra los voluntaris, causa terror, perquè tot venia a caure en dany dels poblats i cases, perquè allà on habitaven voluntaris ho saquejaven i cremaven, i, si podien agafar alguns amos de les cases, los posaven per les presons i molts ne penjaven, i gent de qualitat, que era una llàstima. Los voluntaris, per altra part, per allí on passaven ja se coneixia bé; a molts amos de cases que agafaven i los composaven. No gosava anar ningú per los camins. Al fi, los treballs eren excessius. (...)

Febrer

1 de febrer

El Coronel Amill escriu, des de Sant Pol, una carta als Consellers de Barcelona on exposa el resultat del seu atac per a recuperar la vila.

A conseqüència dels combats resten ferits el comandant francès, quatre tinents i dos sergents. Són fets presoners vint-i-tres soldats valons (dos de ferits), i un capità amb tretze soldats que els santpolencs havien fet presoners amb anterioritat.

Durant la nit és apressada una nau amb queviures que s'envia a la capital.

3-4 de febrer

Amill abandona Sant Pol amb els voluntaris que s'incorporen a les seves forces. Per garantir la seguretat de la població hi estableix una guarnició de cent fusellers a les ordres del sergent Bernat Faig.

La nit del 3 al 4 de febrer, Melcior Cano, comandant de Mataró, amb 800 infants i 300 cavalls, intenta agafar per sorpresa a Ermengol Amill que sap que fa nit a Arenys de Munt. Els sentinelles veuen venir als borbònics i els fusellers es retiren del poble. A la matinada arriben reforços des de Sant Iscle que s'afegeixen a les seves forces. Al matí, "al congost de Fontcaldetes", a l'alçada del Remei, les forces del coronel Amill ataquen per sorpresa les tropes borbòniques que s'entornaven cap a Mataró. Els catalanes perden sis homes i els borbònics cinquanta-tres i tres oficials.

7 de febrer

El general Melcior Cano emprengué una operació encaminada a recuperar Sant Pol amb 2.000 homes i 300 cavalls. Entre Sant Pol i Arenys el coronel Amill l'atacà i hagué de retirar-se a Arenys de Mar després de perdre seixanta-vuit homes per vint-i-sis voluntaris de les tropes catalanes.

Al dia següent el general Cano rebé un reforç de 300 cavalls i 100 granaders, amb els quals atacà les tropes del coronel Amill a Arenys de Munt.

Després de dues hores de combat s'uniren sis-cents voluntaris a les tropes catalanes; fou ferit el brigadier borbònic Dorquer, que es retirà novament a Arenys de Mar havent perdut cent-quaranta homes. Des d'Arenys envià vuit barques amb els ferits i aquella mateixa tarda tornà cap a Mataró. Les tropes catalanes, entre fusellers i voluntaris, perderen catorze homes i tingueren vint ferits.

Pels borbònics, Sant Pol esdevenia una plaça estratègica tant per la seva posició en les comunicacions amb Barcelona com per a garantir la seva rereguarda.

8 de febrer

Entre el 8 i el 14 de febrer tingué lloc un important consell de guerra, presidit per Antoni Desvalls -Marquès del Poal-, amb tots els oficials exteriors (que lluitaven fora de Barcelona) amb la finalitat de concentrar les diverses forces.

11 de febrer

El Marquès de Poal escriu carta als Consellers de Barcelona on explica, entre d'altres, que Armengol ha passat a socórrer el sergent Major de Sant Pol, que

estava assitiat, i li donà instruccions perquè l'abandonés i es dirigís a l'assitiada Manresa i les amenaçades Vic i Solsona.

El duc de Populi, en consell de guerra, disposà la importància de prendre Sant Pol per a possibilitar la comunicació marítima amb Barcelona i ordenà enviar a Sant Pol quatre canons, dos-cents cavalls, dos cents infants, dues galeres i dues fragates a les ordres del general Cano.

S'ordenà també al general González que s'hi unís amb els seus tres mil dos-cents homes i vuit-cents cavalls.

13 de febrer

La guarnició de Sant Pol es reduïda per atendre les necessitats d'altres fronts.

La guerra s'endureix i el poble és objecte de saqueig i d'atacs dels borbònics. Per a evitar ser incendiat, Arenys paga una contribució de rescat.

Els borbònics passen de llarg i es dirigeixen a cremar Sant Pol.

14 de febrer

Arriben, des de Barcelona, els reforços militars enviats per Berwick.

Les campanes toquen a sometent i dones i vells abandonen el poble i es refugien a les muntanyes properes

La defensa de Sant Pol està al càrrec d'una guarnició de només un centenar d'homes a les ordres del sergent major Bernat Faig, que resisteix durant 26 hores fortificat a l'església.

Amill no era a la zona perquè havia anat cap a l'interior a un consell de guerra presidit pel Marquès del Poal amb tots els oficials del front exterior.

Malgrat tot, Amill, es mobilitzà amb quatre mil paisans i fusellers per socórrer Sant Pol, però era massa tard per a impedir la rendició.

Segons explica la crònica de Francesc de Castellví, que va recollir el testimoni del mateix Bernat Faig, "Amill siguió la retaguardia de Cano mientras lo permitió lo áspero del terreno. Los paisanos, con esta ventaja y lo diestro de su puntería, incomodaron la retaguardia".

15 de febrer

Esgotats els recursos i abandonat el poble pels més indefensos, els filipistes ocuparen la zona de Can Reig i des d'allí dominaren finalment la població. Molts santpolencs moriren en heroica resistència i Bernat Pasqual, Jaume Villar i Josep Cases aconseguiren marxar en retirada cap a Arenys amb una trentena de fusellers.

Un grup de lluitadors comandats per Jaume Villar es feren forts a la Torre Martina i des d'allí veieren la crema de la població i la destrucció de les campanes que havien tocat a sometent.

Després de vint-i-sis hores de resistència el poble es rendí i va pactar la capitulació de la guarnició amb les següents condicions:

1. Que havien de ser reconegudes les seves robes i equipatges.
2. Que als oficials no se'ls podia prendre ni espasa, ni bastó de comandament.
3. Que els oficials no serien empresonats sinó amb llibertat de passar on se'ls assignés.
4. Que ni oficials ni soldats podien ser portats fora de Catalunya, i que serien inclosos en el primer bescanvi de presoners, oficial per oficial, i soldat per soldat.

Quan Amill arribà a Sant Pol es trobà la vila ja rendida i només va poder atacar la rereguarda borbònica

La capitulació firmada pel general Melcior Cano només fou respectada fins arribar a Barcelona. Oficials i soldats foren fets presoners i, lligats de dos en dos, traslladats a Tortosa.

Un pagès de Santa Susanna, en una crònica de gran interès, ho expressava de la forma següent:

*“ perquè los castellans, en saber voluntaris en ningún lloc, feien un destacament gros i, **si cap no podien agafar, ho passava mal i molts que en penjaven. I lo pitjor que les pobres viles ho pagaven, perquè per totes les viles que los castellans trobaven voluntaris hi posaven foc, que era la mes gran llàstima del món**”*

*“I lo de Sant Pol fou d'esta manera: Que vingueren **los voluntaris i prengueren una poca de guarnició que hi havia de castellans, i ells s'hi feren forts. I, al cap d'uns vuit dies, vingué un gran destacament de castellans i per mar dos galeres i dos o tres fragates i, en cinc o sis hores, lo prengueren. I executaren gran rigor, robant tot quant trobaren i posant foc, que ha durat dos o tres dies lo foc, que és estat la més gran llàstima del món, que tan solament han quedat deu o dotze cases senceres**”*

*No puc deixar de dir lo que passa per estes viles, per ser cosa que jo la veig cada dia. Luego que los castellans foren al Pla de Barcelona, posaren guarnició per estes viles; **fins a Sant Pol castellans i, d'allí ençà, francesos. Segons diuen que se féu perquè d'estes viles no aportessin provisió per mar a Barcelona; com de fet ho prengueren a gran rigor, majorment al principi, que no deixaren pescar, ni sols deixar entrar un llagut en mar, de tal manera que volien cremar tots els llaguts i, després, s'alcançà que no els cremessin; però los feren retirar, de***

tal manera que a Malgrat los retiraren a la vila i, a Pineda, los aportaren a la plaça, i allí estigueren molt temps. (...)

Maig

Mitjans de maig

Després d'aquestes darreres accions, i segons les noves directrius del consell de guerra, les forces d'Amill es van retirar cap el Congost de Figueró, des d'on controlaven la plana des de la Garriga a Hostalric.

Amill i els seus fusellers de muntanya, tornen a Arenys.

31 de maig

Durant el mes de maig grups de voluntaris catalans i destacaments castellans lluiten a diversos llocs del Maresme.

Arenys és saquejada el 10 de juny, 27 de juliol i el 3 de setembre del 1714, Canet partida, Sant Pol saquejada diverses vegades i incendiada per segona vegada el 31 de maig, Sant Cebrià saquejat, Sant Iscle cremat ...

El duc de Berwick que substitueix al general castellà Populi, es fa càrrec del comandament i les guarnicions a càrrec de francesos, com la de Sant Pol, foren substituïdes per castellans.

Així doncs amb tot el país ocupat i mentre dura la resistència de Barcelona comença una ferotge repressió amb una llarga llista de pobles cremats i saquejats alhora que es multipliquen les execucions sumàries de les persones significades a la causa austriacista o considerades desafectes.

El rei Felip impedí la reedificació del poble hostil i els santpolencs es veieren obligats a refugiar-se a les platges i muntanyes properes sota improvisats tendals de mantes (d'aquí prové la frase "Sant Pol la manta i la gent berganta") i la llegenda del rellotge (Sant Pol ja no en tenia perquè havia estat destruït pels lleials a Felip Vè com a càstig)

La Guerra de Successió (1702-1714), fou especialment dura per als pobles de la comarca.

CONEIXEMENT DEL MEDI PROPER

Sant Pol la manta i la gent berganta

PER SABER-NE MÉS:

Bibliografia

Memòria y recort de mi, Francisco Gelat, pagès de Santa Susana. Primer volum. Francesc Gelat. Manuscrit

Llibre de comptas i notas de Francisco Gelat, pagès de Santa Susanna, parròquia de Santa maria de Pineda y terma de Palafolls, bisbat de Gerona [...] Segon Volum.

La Guerra de Successió viscuda des d'Arenys de Munt. Testimoni dels anys 1713 i 1714. Memòries de Francisco Bellsollé de la Torre. Transcripció i notes de Roser Díaz i Pérez i Francesc Forn Salvà. Editat per la Conselleria de Cultura de l'Ajuntament d'Arenys de Munt, 1981.

L'Onze de Setembre. Albertí. Barcelona.

Narraciones históricas desde el año 1700 hasta el año 1725. Francesc de Castellví.

Barcelona: Sentir l'Onze de Setembre 1714-2014. Jordi Peñarroja

Web

<http://www.11setembre1714.org>

Aquest material fotocopiable pretén donar a conèixer aspectes del medi proper de Sant Pol de Mar i pot ésser reproduït per qualsevol mitjà sempre que s'indiqui autoria i procedència.

Autor : Xavier Roca Rosell
Escola Sant Pau
C/Camp Balmanya, s/n
08395 Sant Pol de Mar